

Nr 77.

Ankom till riksdagens kansli den 9 december 1943 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i den till allmänna tjänstepensionsreglementet hörande pensionsåldersförteckningen m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

I en den 8 oktober 1943 dagtecknad proposition nr 353, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att *dels* godkänna vid propositionen fogat förslag till kungörelse om ändrad lydelse av den till allmänna tjänstepensionsreglementet den 30 december 1941 (nr 1008) hörande pensionsåldersförteckningen, *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats medgiva, att såsom tjänstår vid tillämpning av 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare må tillgodoräknas två tredjedelar av tid, under vilken arbetare vid statens järnvägars nybyggnads- och förändringsarbeten efter avgången ur statens järnvägars tjänst i anledning av vissa tunnelarbetens inställande men före utgången av den kalendermånad, under vilken han uppnår en levnadsålder av 60 år, efter anvisning av arbetsmarknadskommissionen fullgjort arbete vid flygfältsanläggning i Bromma, *dels* medgiva, att indelt personal vid armén, som varit inkallad till s. k. ständigt tjänstgöring och kvarstått i sådan tjänstgöring efter den 30 juni 1942, må, oavsett arten av det arbete den indelte haft att under tjänstgöringen förrätta, kunna, räknat från anställningens upphörande, tillerkännas pension enligt bestämmelserna i kungörelsen den 30 juni 1942 (nr 696) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst, därest för kungörelsens tillämpning eljest gällande förut sättningar äro för handen, *dels ock* bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats meddela bestämmelser i fråga om ändrade grunder för ålderdomsunderstöd m. m. åt vissa anställningshavare vid post- och telegrafverken.

Beträffande motiveringen för ifrågavarande förslag får utskottet, i den mån ej redogörelse härför lämnas i det följande, hänvisa till propositionen.

Berörda författningsförslag är av följande lydelse:

Bihang till riksdagens protokoll 1943. 8 saml. Nr 77.

Förslag

till

kungörelse om ändrad lydelse av den till allmänna tjänstepensionsreglementet den 30 december 1941 (nr 1008) hörande pensionsåldersförteckningen.

Härigenom förordnas, att den vid allmänna tjänstepensionsreglementet den 30 december 1941 såsom bilaga A fogade pensionsåldersförteckningen¹ skall i angivna delar erhålla ändrad lydelse på sätt bilaga vid denna kungörelse utvisar.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1944.

Bilaga A.

Pensionsåldersförteckning tillhörande allmänna tjänstepensionsreglementet.

För innehavare — — — angivna levnadsålder.

A. Befattningshavare i allmänhet.²B. Befattningshavare vid vissa verk.³

Verk och befattningar	Levnadsålder, år	Verk och befattningar	Levnadsålder, år
1. Allmänna civillförvaltningen och försvarsväsendet.		<i>Marinen.³</i>	
-----	---	Flaggunderofficer.....	55
-----	---	Regementskassör av 2. klassen	60
Fjärde huvudtiteln.		Polisöverkonstapel, tillika poliskommissarie	60
-----	---	-----	---
<i>Armén.³</i>		<i>Flygvapnet.³</i>	
-----	---	-----	---
Fanjunkare vid fortifikationskåren....	55	Chef för flygflottilj.....	55
Regementskassör av 2. klassen	60	Flottiljkassör av 2. klassen	60
Poliskonstapel	55	Verkmästare av 2. klassen	60
-----	---	-----	---

¹ Senaste lydelse, se 1943: 505.

² För befattning, — — — upptagen pensionsålder.

³ För beställning — — — upptagen pensionsålder.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag har utskottet till behandling förehått en inom andra kammaren under nr 461 väckt motion, för vilken redogörelse kommer att lämnas här nedan under punkten 2.

1. *Pensionsåldern för regementskassörer och flottiljkassörer av 2. klassen.*

Enligt beslut vid 1942 års riksdag ändrades från och med den 1 juli 1942 tjänstebenämningen för beställning såsom regementskassör, tillhörande lönegraden UO 3, till regementskassör av 1. klassen, varjämte beställningar såsom regementskassör av 2. klassen, tillhörande lönegraden UO 2, inrättades vid de till armén hörande kårerna. Samtidigt tillkommo liknande beställningar med motsvarande lönegradsplacering vid marinen och flygvapnet, nämligen vid kustartilleriet beställningar såsom regementskassör av 1. respektive 2. klassen samt vid flygvapnet beställningar såsom flottiljkassör av 1. respektive 2. klassen. I anledning av riksdagens beslut vidtogos vederbörliga ändringar i tjänsteförteckningen till militära avlöningsreglementet genom kungörelse den 30 juni 1942 (nr 683).

Pensionsåldern för beställningar tillhörande lönegraderna UO 2 och 3 militära avlöningsreglementet utgör enligt 9 § 2 mom. allmänna tjänstepensionsreglementet 50 respektive 60 år. I den vid reglementet såsom bilaga A fogade pensionsåldersförteckningen, i vilken angivas för vissa tjänster gällande avvikande pensionsåldrar, finnas regements- eller flottiljkassörsbeställningar icke upptagna.

I skrivelse nr 374 år 1942 uttalade riksdagen, att även för de nya, till lönegraden UO 2 hänförliga kassörsbeställningarna borde gälla en pensionsålder av 60 år. Härför erforderlig ändring i förenämnda pensionsåldersförteckning blev emellertid icke vidtagen.

Till riksdagen har nu ansetts böra avlåtas förslag om dylik ändring, innebärande att i pensionsåldersförteckningen upptagas dels under rubrikerna armén och marinen beställning såsom regementskassör av 2. klassen, dels ock under rubriken flygvapnet beställning såsom flottiljkassör av 2. klassen med en pensionsålder för samtliga dessa beställningar av 60 år. Ändringen har ansetts böra träda i kraft den 1 januari 1944.

2. *Rätt för vissa arbetare vid statens järnvägar att såsom tjänstår i pensionshänseende tillgodoräkna tid för viss icke-statlig anställning.*

I en inom finansdepartementet upprättad *promemoria* har ifrågasatts medgivande för vissa arbetare vid statens järnvägars nybyggnads- och förändringsarbeten att såsom tjänstår i pensionshänseende tillgodoräkna tid för viss icke-statlig anställning. Härom har anförts i huvudsak följande.

Sedan slutet av år 1941 ha vid statens järnvägar, med anlitanande av särskilt anslag, pågått arbeten för en ny tunnel mellan Tomtebodå och Hagalund. Vid arbetena har sysselsatts en arbetsstyrka av omkring 25 man, bestående uteslutande av arbetare med långvarig anställning vid statens järn-

vägsbyggnader. Arbetarna ha samtliga blivit underkastade 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare.

I skrivelse till chefen för kommunikationsdepartementet den 8 februari 1943 anmälde järnvägsstyrelsen, att tillgängliga anslagsmedel medgäve arbetenas fortsättande endast till omkring den 1 juli 1943, samt framlade till övervägande frågan, huruvida nytt anslag borde äskas för arbetenas fortsättande efter nämnda tidpunkt. Ur statens järnvägars synpunkt vore det, framhöll styrelsen, givetvis önskvärt, att arbetet finge fortsättas i samma takt som hittills, så att detsamma inom en ej alltför lång tid kunde slutföras och bli till nytta. Även de vid företaget sysselsatta arbetarna, vilkas anställningstid vid statens järnvägar varierade mellan 18 och 36 år, hyste helt naturligt önskan att få fortsätta arbetet. Å andra sidan ville järnvägsstyrelsen icke helt bestrida, att detsamma i dessa tider måhända borde stå tillbaka för mera angelägna arbeten. På grund härav ansåge sig styrelsen för egen del icke kunna framställa något direkt yrkande om arbetets fortsättande utan hade endast velat redogöra för frågans läge.

Något anslag för tunnelarbetets fortsättande har icke anvisats för budgetåret 1943/44. De överväganden, som i anledning av järnvägsstyrelsens skrivelse ägde rum under våren 1943 inom kommunikationsdepartementet i samråd med finansdepartementet samt representanter för arbetsmarknadskommissionen och den inom socialdepartementet tillsatta byggnadsberedningen, ledde till ståndpunkten, att arbetet icke borde omedelbart fortsättas utan att arbetarna tills vidare borde överföras till allmänt arbete av högre angelägenhetsgrad. Det befanns lämpligt att, i den mån ej i något fall annan sysselsättning vid statens järnvägar bereddes de arbetare, som bleve övertaliga i anledning av tunnelarbetets inställande, överföra dem till de pågående arbetena vid Bromma flygfält, där en förstärkning av arbetsstyrkan var behövlig. Dessa arbeten bedrivs i Stockholms stads regi. De bekostas emellertid till övervägande del av statsmedel, och statsbidrag förutsättes skola täcka bland annat hela avlöningskostnaden för ifrågavarande arbetare.

Vägande billighetsskäl synas i förevarande fall tala för ett medgivande, att tiden för den icke-statliga anställningen må tillgodoräknas i viss omfattning utan hinder av pensionsreglementets bestämmelser. Framhållas må särskilt, att den vidtagna anordningen varit betingad av det allmännas intresse att i fråga om arbetskraftens utnyttjande lämna företräde åt flygfältsanläggningen, vilken visserligen utföres såsom kommunalt arbete men till väsentlig del bekostas av statsmedel. Det synes under förhandenvarande omständigheter skäligt, att den ifrågavarande tiden får tillgodoräknas till två tredjedelar eller alltså i samma omfattning, varmed tid för icke pensionsberättigande statsanställning får tillgodoräknas enligt bestämmelse i pensionsreglementet. Endast sådan tid bör dock få tillgodoräknas, som infallit före den enligt pensionsreglementet gällande pensionsåldern.

I förenämnda inom andra kammaren under nr 461 väckta motion har herr *Eriksson* i Stockholm hemställt, »att riksdagen må medgiva, att arbetare, å vilken 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare äger tillämpning, må vara underkastad reglementets bestämmelser även under den tid, han efter anvisning av arbetsmarknadskommissionen fullgör arbete vid flygfältsanläggning i Bromma».

Motionärens förslag innebär, att arbetarna, mot vidkännande av pensionsavdrag, skulle få tillgodoräkna anställningen vid flygfältsarbetena i Bromma i dess helhet såsom tjänstår i pensionshänseende, och har motiverats med

att arbetarna blott provisoriskt, på grund av nu rådande förhållanden på arbetsmarknaden och med beaktande av angelägenhetsgraden av ifrågavarande arbeten, överförts från arbete i statens regi till arbete i kommunal regi, varvid emellertid avlöningskostnaderna helt bestridas av statsmedel.

3. *Tillämpning å viss indelt personal vid armén av kungörelsen den 30 juni 1942 (nr 696) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst.*

Det under förevarande punkt framlagda förslaget innebär, att det genom kungörelsen den 18 juni 1937, nr 449, lämnade medgivandet att tillämpa de summariska arbetarpensionsbestämmelserna å indelt personal vid armén, som varit inkallad till s. k. ständig tjänstgöring, skulle, såvitt angår personal, som avgått eller avgår ur tjänst efter den 30 juni 1942, i stället avse de genom kungörelsen den 30 juni 1942 (nr 696) utfärdade summariska arbetarpensionsbestämmelserna.

4. *Ändrade grunder för ålderdomsunderstöd m. m. åt vissa anställningshavare vid post- och telegrafverken.*

Gällande föreskrifter om ålderdomsunderstöd åt post- och växelstationsföreståndare samt lant- och lådbrevbärare hava tillkommit med riksdagens medverkan och innebära i huvudsak, att understödsverksamheten reglerats helt vid sidan av gällande pensioneringsföreskrifter samt grundats på en behovsprövning. Generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen ha emellertid framlagt förslag om vissa principiella ändringar i de nuvarande bestämmelserna. Frågan om dessa ändringar har ansetts böra underställas riksdagens prövning. *Chefen för finansdepartementet* har i ärendet anfört huvudsakligen följande:

Vad angår lant- och lådbrevbärarna innebär förslaget, att de skola kunna erhålla pension enligt de summariska arbetarpensionsbestämmelserna. Ifrågavarande anställningshavare torde knappast vara att anse såsom arbetare i den mening, som avses i pensionsförfattningarna rörande statens arbetarpersonal. Då emellertid förslaget i denna del synes innebära en ändamålsenlig lösning av pensionsfrågan för flertalet av lant- och lådbrevbärarna, synes mig hinder icke böra möta mot att de summariska pensionsbestämmelserna göras tillämpliga även å dessa anställningshavare.

För sådana fall, där de stadgade förutsättningarna för en tillämpning av nämnda bestämmelser å lant- och lådbrevbärare icke föreligga, skulle enligt förslaget generalpoststyrelsen alltjämt äga befogenhet att bevilja ålderdomsunderstöd enligt i huvudsak samma grunder som för närvarande, ehuru utan behovsprövning. Som skäl för en dylik ålderdomspensionering vid sidan av den författningen ordnade pensioneringen har från generalpoststyrelsens sida särskilt framhållits, att för lant- och lådbrevbäringen på många håll även med fördel kunna anställas personer vid sådan levnadsålder, att de på grund av kravet på 12 års tjänstetid före 60 års ålder icke skulle kunna komma i åtnjutande av pension enligt de summariska bestämmelserna. Det har även ansetts önskvärt att undantagsvis kunna bevilja ålderdomsunderstöd även i

sådana fall då den i nämnda bestämmelser stadgade förutsättningen, att anställningen skall hava utgjort vederbörandes huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla, icke är för handen. Med hänsyn till de särskilda anställnings- och tjänstgöringsförhållandena för ifrågavarande personal vill jag icke motsätta mig, att generalpoststyrelsen även i fortsättningen må kunna bevilja ålderdomsunderstöd enligt i stort sett samma grunder som hittills tillämpats. Vad beträffar frågan om beviljandet av dylika understöd skall göras beroende av särskild behovsprövning, anser jag i betraktande av de förutsättningar, som i övrigt regelmässigt uppställas för beviljande av understöden, rimligt att eftergiva kravet på behovsprövning. Denna eftergift torde icke medföra någon större kostnadsökning beträffande vare sig denna eller i det följande omförmälda personalgrupper, beträffande vilka sådan eftergift förordas.

För poststationsföreståndarnas vidkommande har föreslagits, att nuvarande understödsverksamhet bibehålles. Mot detta förslag har jag icke funnit anledning till erinran. Även för ifrågavarande personal synes med hänsyn till såväl arbetsuppgifternas beskaffenhet som förhållandena i övrigt befogat att på sätt generalpoststyrelsen ifrågasatt eftergiva den nuvarande behovsprövningen. Såsom statskontoret påpekat böra understödsbeloppen icke överstiga det i de summariska pensionsbestämmelserna fastställda högsta normalbeloppet för manlig arbetare. Vidare delar jag statskontorets uppfattning, att till poststationsföreståndare, som avgår utan att komma i åtnjutande av ålderdomsunderstöd, i stället för nuvarande gratifikation å högst etthundra kronor om året bör i förekommande fall utgå avskedsersättning i form av ett engångsbelopp. Grunderna för bestämmande av dylik engångsersättning böra fastställas av Kungl. Maj:t.

Även för växelstationsföreståndarnas del synes det nuvarande kravet på behovsprövning kunna slopas, då fråga är om ålderdomsunderstöd. I nu avsedda fall bör samma maximeringsregel iakttagas, som nyss förordats för poststationsföreståndarna. Jag är däremot icke nu beredd att förorda ett eftergivande av behovsprövningen vid entledigande på grund av växelstations automatisering eller i andra fall, som avses i brevet den 16 januari 1935.

Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan riksdagen fattat beslut i ärendet, utfärda erforderliga föreskrifter, vilka böra tillämpas från och med den 1 januari 1944.

Utskottet.

De av Kungl. Maj:t framlagda, under punkterna 1, 3 och 4 redovisade förslagen har utskottet ansett sig kunna tillstyrka.

Vad angår det under punkten 2 upptagna spörsmålet om rätt för ett antal arbetare vid statens järnvägars nybyggnads- och förändringsarbeten att såsom tjänstår i pensionshänseende tillgodoräkna tid för anställning vid vissa flygfältsarbeten i Bromma, innebär Kungl. Maj:ts förslag, att ifrågavarande anställningstid skulle, sedan förnyad anställning vunnits vid statens järnvägar, få tagas i beräkning till två tredjedelar. Tillgodoräkning skulle med andra ord få ske i samma omfattning, varmed tid för icke pensionsberättigande statsanställning får tillgodoräknas enligt bestämmelserna i 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare. Det i motionen II:461 väckta förslaget åsyftar, att arbetarna under ifrågavarande tid alltjämt skola vara underkastade pensionsreglementet och vidkännas pensionsavdrag. Till följd härav skulle anställningstiden få tillgodoräknas i dess helhet. Utskottet får till en början framhålla, att arbetarna vid statens järnvägars nybyggnads- och föränd-

ringsarbeten först den 1 april innevarande år erhållit på avgiftsplikt grundad tjänstepensionsrätt och i samband därmed vunnit familjepensionsrätt. Även om man beaktar, att ifrågavarande arbetare sålunda endast kort tid före entledigandet haft på avgiftsplikt grundad pensionsrätt, tala ändock enligt utskottets uppfattning övervägande skäl till förmån för det av motionären framförda yrkandet. Överförandet av ifrågavarande arbetare till kommunal anställning har ju betingats av det allmännas intresse att i fråga om arbetskraftens utnyttjande lämna företräde åt flygfältsanläggningen. Det är vidare att märka, att arbetena vid denna anläggning till övervägande del bekostas av statsmedel samt att statsbidrag förutsatts skola helt täcka avlöningskostnaderna för arbetarna i fråga. Det torde ock kunna antagas, att arbetarna inom en icke alltför avlägsen framtid komma att återanställas vid statens järnvägar. Enligt utskottets mening får det anses vara med billighet förenligt, att arbetarna, vilka samtliga kunna åberopa en långvarig föregående anställningstid i statens tjänst, ej endast efter eventuell återanställning vid statens järnvägar utan även under tiden för avbrottet i den statliga tjänstgöringen i såväl tjänste- som familjepensionshänseende försättas i samma ställning, som om de under hela tiden kvarstått i statens tjänst. Några icke önskvärda konsekvenser av ett dylikt medgivande synes utskottet i betraktande av de i förevarande fall föreliggande särskilda omständigheterna knappast behöva befaras.

Utskottet vill i enlighet härmed föreslå, att här avsedd arbetare, som därom uttalar önskan, medgives kvarstå å tillämpningen av 1942 års tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare under den tid han efter anvisning av arbetsmarknadscommissionen fullgör arbete vid flygfältsanläggning i Bromma, dock längst intill utgången av den kalendermånad, under vilken han uppnår en levnadsålder av 60 år. Begagnar sig arbetaren av detta medgivande, bör därmed följa skyldighet att till järnvägsstyrelsen inbetala belopp motsvarande summan av de på ifrågavarande tid belöpande tjänste- och familjepensionsavdragen. Inbetalningen bör fullgöras omedelbart, såvitt den avser belopp, som belöper på den efter statsanställningens upphörande redan förflutna tiden, men i övrigt genom successiva inbetalningar. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter i ämnet.

Åberopande det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen må

1. godkänna Kungl. Maj:ts förslag till kungörelse om ändrad lydelse av den till allmänna tjänstepensionsreglementet den 30 december 1941 (nr 1008) hörande pensionsåldersförteckningen;

2. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 461 bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva arbetare vid statens järnvägars nybyggnads- och förändringsarbeten, vilkens anställning vid statens järnvägar upphört i anledning av vissa tunnelarbetens inställande, rätt att på vissa villkor alltjämt

kvarstå å tillämpningen av 1942 års tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare under tid, då han efter anvisning av arbetsmarknadskommissionen fullgör arbete vid flygfältsanläggning i Bromma, dock längst intill utgången av den kalendermånad, varunder han uppnår en levnadsålder av 60 år;

3. medgiva, att indelt personal vid armén, som varit inkallad till s. k. ständigt tjänstgöring och kvarstått i sådan tjänstgöring efter den 30 juni 1942, må, oavsett arten av det arbete den indelte haft att under tjänstgöringen förrätta, kunna, räknat från anställningens upphörande, tillerkännas pension enligt bestämmelserna i kungörelsen den 30 juni 1942 (nr 696) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst, därest för kungörelsens tillämpning eljest gällande förutsättningar äro för handen; samt

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser i fråga om ändrade grunder för ålderdomsunderstöd m. m. åt vissa anställningshavare vid post- och telegrafverken.

Stockholm den 9 december 1943.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit
från första kammaren: herrar Åkerberg, Sandén*, Sundvik*, Sylwan, Ohlin, Bodin och Löfgren;

från andra kammaren: herrar Paulsen, Andersson i Falkenberg, Andersson i Munkaljungby*, Mattsson i Enebyda och Malmborg samt fru Humla*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.